

**RZECZNIK PRAW
OBYWATELSKICH**

**Informacja o działaniach podejmowanych
przez Rzecznika Praw Obywatelskich
na rzecz ochrony
praw mniejszości narodowych i etnicznych
w latach 2023 – 2024**

Warszawa, luty 2025 r.

Informacja o działaniach podejmowanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich
na rzecz ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych w latach 2023-2024

Spis treści

I. Sprawy podejmowane przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich – dane statystyczne	4
II. Przykłady interwencji podejmowanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich na rzecz ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych	4
1. Sytuacja mniejszości romskiej w Polsce – funkcjonowanie Programu integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021 – 2030	4
2. Warunki socjalno-bytowe na osiedlach romskich w Małopolsce.....	5
2.1 Wybrane sprawy indywidualne dotyczące sytuacji mieszkańców osiedla romskiego w Maszkowicach	9
2.2 Wybrane sprawy indywidualne dotyczące mieszkańców osiedla romskiego w Koszarach.....	11
3. Zakwaterowanie Romów w mieście Limanowa.....	14
4. Prawo do edukacji	15
4.1 Ograniczenie środków na edukację mniejszości niemieckiej	15
4.2 Szkolnictwo mniejszości	19
4.3 Dostęp do podręczników do nauki języków mniejszościowych	20
III. Interwencje Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawach przestępstw motywowanych nienawiścią na tle narodowościowym, etnicznym lub wyznaniowym..	22
1. Działania na rzecz skutecznego zwalczania przestępczości motywowanej uprzedzeniami	22
2. Przestępczość motywowana uprzedzeniami – sprawy podjęte przez RPO	24
3. Przeciwdziałanie utrwalaniu szkodliwych stereotypów dotyczących mniejszości narodowych i etnicznych.....	26
IV. Wybrane spotkania eksperckie i debaty z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawach dotyczących praw mniejszości narodowych i etnicznych ...	27

I. Sprawy podejmowane przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich – dane statystyczne

W latach 2023–2024 do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło 45 nowych spraw dotyczących ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych. Dodatkowo odnotowano zgłoszenia związane z nierównym traktowaniem i dyskryminacją ze względu na narodowość, rasę i pochodzenie etniczne, w tym przemocą i mową nienawiści – łącznie około 228 zgłoszeń. Należy zaznaczyć, że znaczna część z nich dotyczyła jednak cudzoziemców, a nie przedstawicieli mniejszości.

System ewidencji spraw w Biurze RPO nie umożliwia rejestrowania informacji o narodowości, pochodzeniu etnicznym czy wyznaniu wnioskodawców. Dlatego nie jest możliwe dokładne określenie liczby skarg składanych przez osoby identyfikujące się z daną mniejszością. Jednak od wielu lat w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich w tej kategorii przeważa liczba spraw dotyczących ochrony praw mniejszości romskiej. Romowie, między innymi ze względu na utrwalone w społeczeństwie polskim stereotypy, są wyjątkowo narażeni na dyskryminację oraz inne naruszenia praw i wolności, również w kontaktach z administracją publiczną.

II. Przykłady interwencji podejmowanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich na rzecz ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych

1. Sytuacja mniejszości romskiej w Polsce – funkcjonowanie Programu integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021 – 2030

Rzecznik Praw Obywatelskich od lat podkreśla, że rządowy Program integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021–2030¹, mimo pewnych niedoskonałości, skutecznie wspiera dążenie do zapewnienia rzeczywistej równości osób należących do mniejszości romskiej, które nadal są szczególnie narażone na wykluczenie społeczne. Dążenie do pełnej i rzeczywistej równości mniejszości narodowych i etnicznych w życiu społecznym i ekonomicznym wynika z art. 4 ust. 2 Konwencji Ramowej o ochronie mniejszości narodowych² oraz z art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy o mniejszościach³.

¹ Program ustanowiony uchwałą nr 190/2020 Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r.

² Konwencja Ramowa o ochronie mniejszości narodowych, sporządzona w Strasburgu dnia 1 lutego 1995 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 22, poz. 209).

³ Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 823).

Pozytywne efekty Programu romskiego są widoczne przede wszystkim w obszarze edukacji, która pozostaje jego priorytetem⁴. Dla dzieci i młodzieży żyjących w trudnych warunkach socjalno-bytowych na osiedlach romskich w Małopolsce niezbędne są nie tylko zadania realizowane w obszarze edukacji, ale także te z dziedziny mieszkalnictwa.

Niegodne warunki socjalno-bytowe mieszkańców osiedli romskich w Małopolsce, mimo wieloletnich działań podejmowanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Komisję Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP, nadal stanowią nierozwiązany problem. Władze samorządowe podejmują działania doraźne, jednak w aktualnym Programie romskim, w którym skupiono się na realizacji działań w dziedzinie edukacji, nie przewidziano instrumentów, które umożliwiłyby trwałą poprawę warunków życiowych na osiedlach romskich w Maszkowicach i w Koszarach.

Jak pokazuje przykład gminy Ochotnica Dolna, gdzie lokalna społeczność romska zamieszkuje wielorodzinny blok wybudowany ze środków z Programu romskiego (oddany do użytku w 2007 r.), trwała poprawa warunków bytowych mieszkańców osiedli romskich nie jest niemożliwa. Jednak zważając na wielopokoleniowe doświadczenie biedy i wykluczenia oraz narastający konflikt między lokalną społecznością większościową a mniejszością romską, w celu trwałej poprawy warunków bytowych na osiedlu w Maszkowicach i Koszarach, niezbędne jest zapewnienie samorządom dodatkowego wsparcia ze strony administracji centralnej. Konieczne jest także uzupełnienie Programu romskiego o instrumenty dedykowane trwałej poprawie warunków socjalno-bytowych mieszkańców i mieszkańek osiedli romskich⁵.

2. Warunki socjalno-bytowe na osiedlach romskich w Małopolsce

Przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich w 2023 r. dwukrotnie wizytowali osiedla romskie w gminie Łącko oraz gminie Limanowa. Podczas spotkań z mieszkańcami oraz lokalnymi władzami samorządowymi wspólnie omawiano aktualne wyzwania, z jakimi mierzą się mieszkańcy osiedli w Koszarach i w Maszkowicach, a

⁴ Jak wskazano w Sprawozdaniu z realizacji Programu integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021-2030 za 2023 rok, w 2023 r. ponad 72% zadań realizowanych w ramach środków pozyskanych z Programu romskiego dotyczyło dziedziny edukacji. Sprawozdanie dostępne pod adresem: <https://www.gov.pl/web/mniejszosci-narodowe-i-etniczne/sprawozdanie-z-realizacji-programu-integracji-spoecznej-i-obywatelskiej-romow-w-polsce-na-lata-2021-2030-za-2023-rok> [dostęp 18.02.2024 r.].

⁵ Zob. XI.816.27.2023 z 17 lipca 2023 r. oraz Raport Europejskiej Komisji przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji (ECRI) dotyczący Polski przygotowany w ramach szóstego cyklu monitoringu, przyjęty w dniu 27 czerwca 2023 r., dostępny pod adresem: <https://rm.coe.int/ecri-report-on-poland-translation-in-polish-/1680ac93bb> [dostęp 18.02.2025 r.].

także potencjalne rozwiązania pozwalające na poprawę ich warunków socjalno-bytowych i pełne włączenie w lokalne życie społeczne.

Obecnie liczbę stałych mieszkańców osiedla w **Maszkowicach** (gm. Łącko) szacuje się na około 300 osób. Większość mieszkańców żyje w niewielkich domach wykonanych własnoręcznie z przypadkowych materiałów, bez zachowania zasad bezpieczeństwa konstrukcji, gdzie nie ma dostępu do bieżącej wody, ani toalety. Wszystkie domy ogrzewane są węglem, instalacje nie są jednak ani szczelne, ani bezpieczne. Ze względu na niską jakość materiałów budowlanych i brak odpowiedniej wentylacji, w większości domów ściany i sufit pokryte są grzybem. Warunki socjalno-bytowe mają bezpośrednie przełożenie na stan zdrowia mieszkańców, większość z nich cierpi na przewlekłe choroby, w tym dolegliwości układu oddechowego.

Analogiczne problemy dotyczą mieszkańców osiedla w **Koszarach** (gm. Limanowa), gdzie obecnie żyją około 124 osoby. Większość mieszkańców zajmuje tzw. samowole budowlane, które zostały zbudowane przez nich własnoręcznie z przypadkowych materiałów. Budynki te są w złym stanie, nie zostały ocieplone, ani otynkowane. Blok wielorodzinny – jedna z niewielu zalegalizowanych na osiedlu budowli – powstał jeszcze w latach 60. i również wymaga pilnego remontu.

Lokalne władze samorządowe uzasadniają brak inicjatywy w zakresie trwałej poprawy sytuacji bytowej Romów i Romek – mieszkańców osiedla w Koszarach oraz osiedla w Maszkowicach, sprzeciwem społeczności większościowej oraz beczynnością samych Romów. Takie podejście prowadzi do trwającego już od wielu lat impasu. Romowie nie mogą we własnym zakresie poprawić warunków socjalno-bytowych panujących na osiedlach. Nie mają do tego ani środków finansowych, ani możliwości prawnych, gdyż nie dysponują tytułami prawnymi do nieruchomości. Z kolei brak realnej pomocy ze strony odpowiednich organów władzy publicznej sprawia, że mieszkańcy osiedla w Maszkowicach i osiedla w Koszarach są bezradni wobec wielopokoleniowego doświadczenia biedy, dyskryminacji i wykluczenia społecznego. To prowadzi do pogłębienia negatywnych stereotypów o społeczności romskiej wśród innych mieszkańców gminy Łącko i gminy Limanowa, w tym potencjalnych pracodawców. Jednocześnie władze samorządowe stoją na stanowisku, że aby uzyskać pomoc Romowie i Romki powinni wykazać się aktywnością na rzecz poprawy własnej sytuacji życiowej, np. poprzez podjęcie pracy. Jednak pełny udział Romów i Romek w rynku pracy, tak samo jak zmiana postrzegania tej grupy przez lokalną społeczność większościową, nie wydarzy się samoistnie, w tym celu konieczne jest wdrożenie przez

władze samorządowe strategii wielopłaszczyznowego wsparcia społeczności romskiej i działań integracyjnych skierowanych do wspólnoty gminnej. Rzecznik wystąpił w tej sprawie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, podkreślając potrzebę zaangażowania MSWiA w działania mające na celu skuteczną poprawę warunków socjalno-bytowych mieszkańców osiedli romskich w Maszkowicach i w Koszarach⁶.

W odpowiedzi Minister wskazał⁷, że sytuacja osad romskich jest przedmiotem zainteresowania ministra właściwego ds. mniejszości narodowych i etnicznych od 2000 r. Z uwagi na największą liczbę Romów w województwie małopolskim powstał Pilotażowy program rządowy na rzecz społeczności romskiej w województwie małopolskim na lata 2001–2004, który obejmował m.in. obszar powiatów limanowskiego i nowosądeckiego. Konieczność jego utworzenia wynikała ze szczególnie trudnej sytuacji społeczności romskiej zamieszkującej powiaty Małopolski oraz faktu, że samorządy terytorialne nie były w stanie samodzielnie, bez udziału rządu, poradzić sobie z zaistniałą sytuacją. Aktualna strategia działań na rzecz społeczności romskiej przyjmuje odmienną perspektywę niż poprzednie. Nadrzędnym celem Programu jest wzmocnienie mechanizmów strukturalnych, wskazanie szczególnych grup wsparcia oraz dążenie do poprawy kluczowego dla sytuacji Romów poziomu edukacji. MSWiA niezmiennie od lat deklaruje chęć wsparcia samorządów w rozwiązaniu tego problemu, pozostając w stałym kontakcie z wójtami gmin.

Rzecznik Praw Obywatelskich w latach 2023 - 2024 monitorował⁸ prace podejmowane w ramach działającego przy Wojewodzie Małopolskim Zespołu do spraw rozwiązywania problemów mieszkaniowych i sytuacji społeczno-bytowej społeczności romskiej w Maszkowicach, z nadzieją przyjął również informację o powołaniu Zespołu do spraw rozwiązywania problemów społeczności romskiej w Koszarach. Rzecznik jest zdania, że realizacja zadań wskazanych w zarządzeniu z dnia 16 maja 2024 r.⁹ oraz w zarządzeniu z dnia 11 lipca 2017 r.¹⁰, a w szczególności opracowanie raportów zawierających rekomendacje i propozycje Wojewody do właściwych organów centralnych i naczelnych, umożliwi wdrożenie wielopłaszczyznowej strategii działania

⁶ XI.816.27.2023 z 17 lipca 2023 r.

⁷ Pismo z 31 sierpnia 2023 r.

⁸ XI.816.27.2023.

⁹ Zarządzenie Wojewody Małopolskiego z dnia 16 maja 2024 r. w sprawie powołanie Zespołu do Spraw rozwiązywania problemów społeczności romskiej w Koszarach (nr poz. rej. 151/24).

¹⁰ Zarządzenie Wojewody Małopolskiego z dnia 11 lipca 2017 r. w sprawie powołania Zespołu do Spraw rozwiązywania problemów mieszkaniowych i sytuacji społeczno-bytowej mniejszości romskiej w Maszkowicach (nr poz. rej. 284/17, ze zm.).

mającej na celu trwałą poprawę standardu życiowego Romów i Romek oraz pełne włączenie tej grupy w życie społeczne. Tym niemniej zważając na to, że dotychczasowe działania lokalnych władz samorządowych oraz Wojewody Małopolskiego nie skutkowały poprawą warunków socjalno-bytowych na osiedlach w Koszarach i w Maszkowicach, Rzecznik w grudniu 2024 r. ponownie zwrócił się do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z prośbą o pochylenie się nad tym problemem¹¹. Rzecznik zauważył, że w Programie romskim przewidziano możliwość przeznaczenia środków pochodzących z rezerwy celowej na zlecenie przeprowadzenia badań dotyczących różnych aspektów sytuacji społeczności romskiej w Polsce. W związku z tym, zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie skorzystania z tych uprawnień poprzez przeznaczenie środków na zlecenie przygotowania diagnozy społecznej dotyczącej społeczności romskiej mieszkającej na osiedlu w Koszarach, opracowanie aktualizacji istniejącej diagnozy społecznej dotyczącej mieszkańców osiedla w Maszkowicach, a w następnym kroku zlecenie przygotowania planów kompleksowej rewitalizacji ww. osiedli.

W odpowiedzi¹² Minister wskazał, że jego resort wspólnie z Wojewodą Małopolskim i romskimi organizacjami pozarządowymi, rokrocznie podejmuje działania oraz deklaruje chęć wsparcia lokalnych władz samorządowych w rozwiązywaniu sytuacji w Maszkowicach i Koszarach. Minister zauważył, że środki budżetowe, które gwarantuje Program, pozostają na stałym poziomie, a wzrost kosztów utrzymania i działalność m.in. świetlic integracyjnych powoduje ograniczenie możliwości finansowania innych projektów lub wręcz rezygnację z ich realizowania. Dodatkowo, projekty z dziedziny mieszkalnictwa należą zwykle do najbardziej kosztownych. Z kolei przekazanie większych środków dla Województwa Małopolskiego wpłynęłoby negatywnie na realizację projektów zaplanowanych w Programie w pozostałych województwach – przy czym województwo małopolskie jest największym beneficjentem Programu w Polsce.

Odnosząc się do propozycji Rzecznika polegającej na opracowaniu diagnozy społecznej dla osiedli w Koszarach i w Maszkowicach, Minister poinformował, że wspólnie z Wojewodą Małopolskim, dokona analizy możliwości skorzystania z przewidzianych w Programie środków pochodzących z rezerwy celowej oraz przeznaczenia ich na **przygotowanie diagnozy społecznej** dotyczącej społeczności

¹¹ XI.816.27.2023 z 17 grudnia 2024 r.

¹² Pismo z dnia 24 stycznia 2025 r. (znak: BMP.0790.2.6.2024).

romskiej mieszkającej na osiedlu w Koszarach, a także opracowanie aktualizacji istniejącej diagnozy społecznej mieszkańców osiedla w Maszkowicach.

2.1 Wybrane sprawy indywidualne dotyczące sytuacji mieszkańców osiedla romskiego w Maszkowicach

Przybliżenie problemów poruszanych w toku postępowań wyjaśniających prowadzonych w sprawach indywidualnych dotyczących warunków socjalno-bytowych w Maszkowicach pozwoli zilustrować trudności, z jakimi na co dzień zmagają się mieszkańcy osiedla.

Jedna z mieszkanek osiedla w Maszkowicach, która zwróciła się do Biura RPO, wskazała, że żyje wraz z rodziną w nieocieplanym domu, składającym się z niewielkiego pomieszczenia, a ze względu na słabą konstrukcję fundamenty domu osuwają się, co może grozić zawaleniem budynku. Rzecznik skierował w tej sprawie pismo do Wójta Gminy Łącko z prośbą o udzielenie informacji na temat działań podejmowanych przez gminę w celu zabezpieczenia potrzeb mieszkaniowych skarżącej oraz jej rodziny¹³. Wójt poinformował, że ze środków pozyskanych w ramach Programu romskiego Gmina ociepiła budynek zamieszkiwany przez skarżącą oraz zakupiła materiały niezbędne do wykonania łazienki¹⁴.

Inna rodzina zamieszkująca osiedle w Maszkowicach poinformowała przedstawicieli Biura RPO o tym, że prawie 30 lat temu ich dom został zalany w wyniku powodzi. Z przekazanych informacji wynika, że co najmniej do dnia wizytacji delegacji Biura RPO (tj. 18 kwietnia 2023 r.) gmina Łącko nie podjęła kroków w celu sfinansowania prac remontowych w domu. Rzecznik zwrócił się¹⁵ do Wójta Gminy Łącko z prośbą o informacje na temat działań podjętych przez gminę w celu zabezpieczenia potrzeb mieszkaniowych rodziny. W odpowiedzi¹⁶ wskazano, że gmina nie może finansować remontu, ponieważ budynek zamieszkiwany przez rodzinę jest samowolą budowlaną. Zaznaczono jednak, że gmina zaproponowała rodzinie zakup materiałów budowlanych na wykonanie łazienki. Inwestycja nie doszła jednak do skutku, ponieważ rodzinie nie udało się pozyskać wykonawcy.

¹³ XI.816.12.2023 z 5 września 2023 r.

¹⁴ Pismo z 6 października 2023 r. (RIR.7013.1.3.18.2023).

¹⁵ XI.816.11.2023 z 16 maja 2023 r.

¹⁶ Pismo z 16 czerwca 2023 r. (RIR.7013.1.3.8.2023).

Warto również wspomnieć o trudnej sytuacji jednej z mieszkanek osiedla, której dom został zniszczony w wyniku pożaru ponad trzy lata temu (tj. w styczniu 2022 r.). Z informacji zebranych przez przedstawicieli RPO podczas wizytacji w Maszkowicach wynikało, że kobieta wraz z trójką dzieci mieszka w skrajnie trudnych warunkach – w nieocieplonym domu, zbudowanym z przypadkowych materiałów budowlanych, bez dostępu do toalety i bieżącej wody. Dodatkowo jeden z jej małoletnich synów jest osobą niesłyszącą i wymaga szczególnego wsparcia. Rzecznik zwrócił się¹⁷ w tej sprawie do Wójta Gminy Łącko z prośbą o wyjaśnienia. W odpowiedzi¹⁸ wskazano, że nie podjęto decyzji o zakupie kontenera mieszkalnego dla rodziny ze względu na brak dostępnego miejsca na osiedlu, gdzie mógłby on zostać ustawiony. Ponadto skarżąca złożyła wniosek o przyznanie lokalu z zasobu gminy Łącko, jednak został on rozpatrzony negatywnie ze względu na brak dostępnych lokali.

Jednym z problemów dotyczących wszystkich mieszkańców osiedla w Maszkowicach jest brak utwardzonych dróg komunikacyjnych. Jest to szczególnie uciążliwe w miesiącach jesiennych i zimowych, kiedy mieszkańcy mają znacznie utrudnione poruszanie się między budynkami oraz wyjście poza teren osiedla bez ryzyka przemoczenia obuwia i odzieży oraz zabrudzenia błotem. Problem ten dotyczy zarówno dorosłych, jak i dzieci.

W tej sprawie Rzecznik zwrócił się¹⁹ do Wójta Gminy Łącko z prośbą o informacje na temat działań podjętych w celu utwardzenia dróg komunikacyjnych na osiedlu romskim w Maszkowicach. W odpowiedzi²⁰ Wójt poinformował, że gmina złożyła wniosek o dofinansowanie opracowania dokumentacji projektowej dotyczącej budowy kanalizacji deszczowej na terenie osiedla i otrzymała na ten cel dotację z Programu romskiego w wysokości 63 tys. zł. W toku dalszej korespondencji ustalono, że gmina wyłoniła wykonawcę na opracowanie dokumentacji projektowej budowy kanalizacji deszczowej na terenie osiedla w Maszkowicach oraz uzyskała dotację na wykonanie kanalizacji deszczowej w kwocie 100 tys. zł z Programu romskiego w 2025 r.²¹.

Okoliczności ustalone w indywidualnych sprawach prowadzonych przez Rzecznika Praw Obywatelskich w sposób wyraźny pokazują, że mimo zaangażowania władz

¹⁷ XI.816.21.2023 z 2 czerwca 2023 r.

¹⁸ Pismo z 28 czerwca 2023 r. (RIR.7013.1.3.9.2023).

¹⁹ XI.816.41.2023 z 12 grudnia 2023 r.

²⁰ Pismo z 12 stycznia 2024 r. (RIR.7013.1.3.1.2024).

²¹ Wykaz dotacji celowych na realizację w 2025 r. zadań Programu integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021-2030.

samorządowych w doraźną poprawę warunków socjalno-bytowych, trwała zmiana sytuacji mieszkańców osiedla w Maszkowicach nie jest możliwa bez wsparcia ze strony administracji centralnej. Wydaje się, że poza określeniem dodatkowych instrumentów, wskazane jest przeprowadzenie audytu²² w szczególności wdrażanych projektów infrastrukturalnych w celu określenia ich efektywności oraz ustalenia, z uwzględnieniem wniosków, planu dalszych działań, które zapewnią racjonalne wydatkowanie środków publicznych i doprowadzą do zasadniczej zmiany aktualnej sytuacji mieszkańców osad.

2.2 Wybrane sprawy indywidualne dotyczące mieszkańców osiedla romskiego w Koszarach

Podstawowym problemem mieszkańców osiedla w Koszarach, podobnie jak w przypadku mieszkańców Maszkowic, pozostaje brak zabezpieczenia podstawowych potrzeb mieszkaniowych.

Od 2023 r. Rzecznik Praw Obywatelskich prowadzi postępowania wyjaśniające²³ dotyczące planowanego wykonania rozbiórek budynków mieszkalnych znajdujących się na osiedlu romskim w Koszarach. W tych sprawach Rzecznik zwracał się do Wójta Gminy Limanowa oraz Małopolskiego Wojewódzkiego Inspektora Nadzoru Budowlanego w Krakowie. Z informacji przekazanych przez ww. organy wynikało, że gmina dysponuje wyłącznie „domkiem holenderskim”, do którego mogłaby zostać przeniesiona jedna z kilku rodzin, wobec których planowane jest wykonanie zastępcze rozbiórki zajmowanych przez nich lokali mieszkalnych.

W związku z powyższymi, niepokojącymi ustaleniami RPO skierował pismo do Wójta Gminy Limanowa²⁴ oraz do Wojewody Małopolskiego²⁵. Rzecznik zwrócił uwagę, że każda ingerencja w chronione art. 8 EKPC²⁶ prawo do poszanowania domu, która rodzi ryzyko jego utraty, musi poprzedzać szczegółowe zbadanie jej proporcjonalności i zasadności. Rzecznik zwrócił ponadto uwagę Wojewody na pominięcie mieszkańców osiedla w Koszarach oraz osiedla w Maszkowicach w składzie Zespołów, których celem

²² Por. przygotowywane doroczne sprawozdania z realizacji Programu romskiego, ostatnie jest dostępne pod linkiem: <https://www.gov.pl/web/mniejszosci-narodowe-i-etniczne/sprawozdanie-z-realizacji-programu-integracji-spoecznej-i-obywatelskiej-romow-w-polsce-na-lata-2021-2030-za-2023-rok> [dostęp:28.02.2025].

²³ XI.816.26.2023, XI.816.43.2023.

²⁴ XI.816.27.2023 z 9 lipca 2024 r.

²⁵ XI.816.27.2023 z 21 października 2024 r.

²⁶ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.).

jest rozwiązywanie problemów mieszkaniowych i sytuacji społeczno-bytowej społeczności romskiej w Maszkowicach oraz w Koszarach.

Z informacji przekazanych Rzecznikowi przez Pełnomocnika Wojewody Małopolskiego ds. Mniejszości Narodowych i Etnicznych wynikało, że choć nie dokonano rozbiórek samowoli budowlanych w 2024 roku, to w 2025 roku Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Limanowej raz jeszcze rozpocznie procedurę wykonania zastępczego rozbiórek. Sprawa pozostaje w zakresie zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich.

Brak zabezpieczenia potrzeb mieszkaniowych negatywnie wpływa również na inne obszary życia mieszkańców osiedla w Koszarach. Rzecznik od 2022 r. prowadzi postępowanie wyjaśniające w sprawie dotyczącej odmowy przyznania dodatku węglowego mieszkance osiedla w Koszarach. Z wydanej w sprawie decyzji organu I instancji wynikało, że jeżeli wnioskodawca zamieszkuje budynek, który zgodnie z ustawą - Prawo budowlane²⁷ nie może być użytkowany, nie przysługuje mu prawo do otrzymania świadczenia w postaci dodatku węglowego. Skarżąca odwołała się od tej decyzji do Samorządowego Kolegium Odwoławczego w Nowym Sączu, który utrzymał ją w mocy. Mieszkanka osiedla w Koszarach zdecydowała się zaskarżyć decyzję Kolegium do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie.

Rzecznik w toku prowadzonego postępowania wyjaśniającego skierował pismo²⁸ do Wójta gminy Limanowa, w którym przedstawił zastrzeżenia co do przyjętej przez organ I instancji interpretacji przepisów ustawy o dodatku węglowym²⁹. Rzecznik poprosił Wójta o informacje, czy rozważano skorzystanie z uprawnienia opisanego w art. 154 §1 kodeksu postępowania administracyjnego³⁰. Wójt nie zgodził się z przedstawioną przez Rzecznika argumentacją³¹, więc Rzecznik zdecydował się zgłosić swój udział w postępowaniu toczącym się przed WSA w Krakowie³².

Rzecznik zauważył, że z ustawy o dodatku węglowym nie wynika, aby przyznanie świadczenia w postaci dodatku węglowego było uwarunkowane legalnością zamieszkiwania w danym domu czy lokalu. Rzecznik podkreślił również, że zważając na cel ustawy o dodatku węglowym, jakim było zapewnienie wsparcia gospodarstwom najuboższym energetycznie, mieszkańcy samowoli budowlanych, szczególnie narażeni na ubóstwo energetyczne, powinni mieć możliwość skorzystania z tej formy wsparcia.

²⁷ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2024 r. poz. 725 ze zm.).

²⁸ XI.816.27.2022 z 4 października 2023 r.

²⁹ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o dodatku węglowym (Dz.U. z 2024 r. poz. 1207).

³⁰ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 572).

³¹ Pismo z 18 października 2023 r. (GOPS/051/1/2022).

³² XI.816.27.2022 z 28 listopada 2023 r.

Zważając na powyższe Rzecznik, wniósł o uchylenie w całości zarówno zaskarżonej decyzji, jak i decyzji organu pierwszej instancji, jako wydanych z mającym wpływ na wynik sprawy naruszeniem prawa.

W dniu 30 listopada 2023 r. WSA w Krakowie wydał wyrok (sygn. akt III SA/Kr 643/23) uwzględniający skargę mieszkanki Koszar, którym uchylono zaskarżoną decyzję oraz poprzedzającą ją decyzję organu I instancji oraz przekazano sprawę do ponownego rozpoznania. Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej działający z upoważnienia Wójta Gminy Limanowa wydał decyzję w przedmiocie przyznania skarżącej świadczenia w czerwcu 2024 r., a we wrześniu 2024 r. wypłacono jej dodatek węglowy.

Rzecznik zwrócił się³³ do Wójta z prośbą o informację, czy rozważano zmianę pozostających w obrocie prawnym wydanych wobec innych mieszkańców decyzji o odmowie przyznania dodatku węglowego w oparciu o art. 154 § 1 kpa. W odpowiedzi Wójt wskazał, że spośród 19 spraw zakończonych decyzjami odmownymi, po wpływie wyroków WSA, 7 spraw zostało rozpatrzonych ponownie i zakończyło się wydaniem decyzji o przyznaniu dodatków węglowych. Wójt poinformował, że nie rozważał zmiany pozostałych decyzji odmownych w oparciu o art. 154 §1 kpa.

W 2023 r. Rzecznik Praw Obywatelskich podjął postępowanie wyjaśniające w sprawie dotyczącej umieszczenia na drodze dojazdowej do osiedla w Koszarach obraźliwych napisów, tj. „cygany”, „cygany syf” i „huta cygany”. W tej sprawie Rzecznik prowadził korespondencję³⁴ z Komendantem Powiatowym Policji w Limanowej oraz Wójtem Gminy Limanowa³⁵. Z pisma KPP w Limanowej wynika, że w sprawie napisów „cygany”, „cygany syf” i „huta cygany” prowadzono czynności mające na celu ustalenie sprawcy popełnionych wykroczeń³⁶; następnie RPO został powiadomiony, że zakończono czynności wyjaśniające z uwagi na niewykrycie sprawców. Wójt Gminy Limanowa w przekazanej Rzecznikowi odpowiedzi poinformował, że zwrócił się do Powiatowego Zarządu Dróg w Limanowej o usunięcie obraźliwych napisów.

Zaniepokojenie Rzecznika wzbudziła również informacja o uderzeniu małoletniej mieszkanki osiedla w Koszarach przez przedstawicielkę lokalnej społeczności większościowej i nazwanie jej „śmierdzielem” i „brudasem”. W tej sprawie Rzecznik zwrócił się³⁷ do KPP w Limanowej z prośbą o udzielenie wyjaśnień na temat aktualnego stanu sprawy, przeprowadzonych czynnościach oraz dokonanych

³³ XI.816.27.2022 z 27 września 2024 r.

³⁴ XI.518.29.2023 z 7 listopada 2023 r., 5 kwietnia 2024 r., 11 lutego 2025 r.

³⁵ XI.518.29.2023 z 28 listopada 2023 r.

³⁶ Art. 63a § 1 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2023 r. poz. 2119 ze zm.).

³⁷ XI.518.11.2024 z 24 kwietnia 2024 r.

ustaleniach. Komendant poinformował, że w sprawie wykonano niezbędne czynności w trybie art. 307 kpk³⁸, a następnie przekazano materiały do Prokuratury Rejonowej w Limanowej z wnioskiem o objęcie czynu ściganiem z urzędu i wszczęcia postępowania przez prokuratora. Wobec powyższego skierowano pismo do Prokuratora Rejonowego w Limanowej. W odpowiedzi wskazano, że prowadzono postępowanie w sprawie popełnienia przestępstwa z art. 157 par. 2 kodeksu karnego³⁹, które zostało umorzone postanowieniem z dnia 30 września 2024 r.

3. Zakwaterowanie Romów w mieście Limanowa

Rzecznik Praw Obywatelskich prowadzi postępowanie wyjaśniające w sprawie dotyczącej mieszkańca miasta Limanowa, który na podstawie umowy najmu zajmował wraz z rodziną 3-pokojowe mieszkanie socjalne z kuchnią i łazienką o powierzchni 48m². Mieszkanie jest własnością miasta Limanowa. Jak wskazał skarżący, obowiązująca go umowa wygasła we wrześniu 2021 r. i nie może zostać przedłużona w związku z negatywną oceną stanu mieszkania, wydaną przez Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Limanowej. Mieszkanie to zajmowało 8 osób, w tym dzieci. Władze miasta miały zaproponować skarżącemu, w miejsce poprzedniego lokalu, lokal o powierzchni mieszkalnej 35 m², znajdujący się przy ul. Żwirki i Wigury, w budynku, w którym zamieszkują Romowie rezydujący uprzednio przy ul. Wąskiej.

Rozwiązanie takie wzbudziło wątpliwości Rzecznika ze względu na metraż proponowanego skarżącemu lokalu socjalnego, który nie spełniał wymogów z art. 22 ustawy o ochronie praw lokatorów⁴⁰. Ponadto w ocenie skarżącego, mieszkania będące w zasobach miasta Limanowa są przyznawane według kryterium pochodzenia etnicznego, czego skutkiem jest kwaterowanie osób narodowości romskiej w tej samej nieruchomości.

Z ustaleń Rzecznika w ramach postępowania wyjaśniającego⁴¹ wynikało, że Urząd Miasta Limanowa zawnioskował o przyznanie dotacji z Programu romskiego w ramach naboru wniosków na 2023 r. na zakup mieszkania, które mogłoby zostać udostępnione skarżącemu, a które znajdowało się na terenie gminy Czarny Dunajec, jednak pomimo początkowej akceptacji wniosku przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji miasto Limanowa nie otrzymało niezbędnych środków. Burmistrz Miasta

³⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 46).

³⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2024 r. poz. 17, ze zm).

⁴⁰ Zgodnie z art. 22 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie kodeksu cywilnego (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 725) powierzchnia pokoi przypadająca na członka gospodarstwa domowego najemcy nie może być mniejsza niż 5 m², a w przypadku jednoosobowego gospodarstwa domowego 10 m².

⁴¹ XI.816.14.2022.

Limanowa jednocześnie zadeklarował gotowość złożenia wniosku o przyznanie środków na zakup nieruchomości w celu udostępnienia jej skarżącemu jeżeli znajdzie on zainteresowanego sprzedającego oraz uzyska zgodę lokalnych władz samorządowych.

Skarżący znalazł ofertę sprzedaży nieruchomości na terenie gminy Laskowa, jednak spotkał się ze zdecydowanym sprzeciwem ze strony władz samorządowych oraz lokalnej społeczności większościowej⁴². W związku z powyższymi informacjami Rzecznik skierował⁴³ pismo do Wójta Gminy Laskowa. Rzecznik zwrócił uwagę Wójta na treść przepisu art. 32 Konstytucji RP, który gwarantuje wszystkim prawo do równego traktowania przez władze publiczne oraz wskazuje na niedopuszczalność dyskryminacji w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny, w tym również przynależności do mniejszości etnicznej. Z kolei art. 14 EKPC stanowi gwarancję, że żadna osoba nie będzie dyskryminowana w korzystaniu z praw i wolności wymienionych w Konwencji, w tym również z prawa do ochrony życia prywatnego, z powodu swojej przynależności do określonej grupy narodowościowej, etnicznej lub społecznej. Ponadto, jak podkreślono w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, żadna różnica w traktowaniu, związana wyłącznie lub w dużej mierze z pochodzeniem etnicznym danej osoby, nie może być obiektywnie uzasadniona w żadnym współczesnym społeczeństwie demokratycznym, a każda forma dyskryminacji wymaga od władz specjalnej uwagi i zdecydowanej reakcji⁴⁴. Z odpowiedzi Wójta Gminy Laskowa wynikało, że jako przedstawiciel lokalnej społeczności czuje się zobowiązany do uwzględnienia sprzeciwu, dlatego nie wydał zgody na osiedlenie się skarżącego na terenie gminy.

Burmistrz Miasta Limanowa ponownie zawnioskował o przyznanie dotacji z Programu romskiego na zakup nieruchomości, która mogłaby zostać udostępniona skarżącemu, wniosek ten został rozpatrzony pozytywnie, przyznano dotację w kwocie 350 tys. zł. Sprawa ta pozostaje w zakresie zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich.

4. Prawo do edukacji

4.1 Ograniczenie środków na edukację mniejszości niemieckiej

⁴² Zob. <https://limanowa.in/aktualnosci/zakup-domu-dla-romow-w-laskowej-mieszkancyprotestuja/67979> [dostęp 19.02.2025 r.].

⁴³ XI.816.14.2022 z 11 października 2023 r.

⁴⁴ Wyrok ETPC z dnia 13 grudnia 2005 r. Timishev przeciwko Rosji skargi nr 55762/00 i 55974/00; Wyrok ETPC z 13 dnia listopada 2007 r. w sprawie D.H. i inni przeciwko Republice Czeskiej, skarga nr 57325/00.

System ochrony praw mniejszości obejmuje nie tylko zakaz dyskryminacji, który gwarantuje równe traktowanie mniejszości w życiu społecznym, ekonomicznym i politycznym, ale także katalog pozytywnych obowiązków państwa dotyczących utrzymania i rozwoju kultury, języka oraz tożsamości grup mniejszościowych.

W tym kontekście należy wspomnieć o sprawie dotyczącej zmiany w finansowaniu i realizacji prawa mniejszości niemieckiej do nauczania własnego języka i nauki. Przypomnieć należy, że proces negatywnych zmian zapoczątkowało uchwalenie przez Sejm w dniu 17 grudnia 2021 r. ustawy budżetowej na rok 2022, która zakładała zmniejszenie o 39,8 mln zł środków przewidzianych pierwotnie w budżecie państwa w części dotyczącej subwencji oświatowej na nauczanie języków mniejszości narodowych i etnicznych. Wskazana zmiana odnosiła się wyłącznie do mniejszości niemieckiej. W konsekwencji tej decyzji rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 4 lutego 2022 r.⁴⁵ z dniem 1 września 2022 r. zmniejszono wymiar nauki języka niemieckiego jako języka mniejszości narodowej, realizowanej w formie dodatkowej nauki języka, z 3 godzin do 1 godziny tygodniowo. W kolejnym rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki, z dnia 10 lutego 2022 r.⁴⁶, określono zmniejszenie wartości wag służących naliczaniu subwencji dla uczniów lub słuchaczy należących do mniejszości niemieckiej. Rozwiązanie to zostało podtrzymane w załączniku do rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 grudnia 2022 r.⁴⁷ oraz w pierwotnej wersji załącznika do rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 8 grudnia 2023 r.⁴⁸, które następnie zostało zmienione rozporządzeniem z dnia 2 lutego 2024 r.⁴⁹ zwiększającym wartość wag służących naliczaniu subwencji dla uczniów należących do mniejszości niemieckiej.

⁴⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 10 lutego 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 276).

⁴⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 10 lutego 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2022 (Dz. U. z 2022 r. poz. 352).

⁴⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 grudnia 2022 r. w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2023 (Dz. U. z 2022 r. poz. 2820).

⁴⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 8 grudnia 2023 r. w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2024 (Dz. U. z 2023 r. poz. 2755, ze zm.).

⁴⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 2 lutego 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2024 (Dz. U. z 2024 r. poz. 143).

Opisane zmiany były przedmiotem wystąpień Rzecznika – w pierwszej kolejności do Marszałka Senatu⁵⁰ oraz Prezesa Rady Ministrów⁵¹ – który podkreślał, że ograniczenie wymiaru nauki języka niemieckiego jako języka mniejszości narodowej do 1 godziny tygodniowo oraz zmniejszenie środków przeznaczanych z subwencji oświatowej na edukację uczniów i uczennic należących do mniejszości niemieckiej naruszały wolność zachowania i rozwoju własnego języka (art. 35 ust. 1 Konstytucji), zakaz dyskryminacji (art. 6 ust. 1 ustawy o mniejszościach) oraz prawo mniejszości do nauki języka (art. 8 pkt 4 ustawy o mniejszościach). Przepisy te nie dają podstaw do różnicowania sytuacji poszczególnych mniejszości narodowych i etnicznych, a tym bardziej do uzależniania poziomu praw którejkolwiek z mniejszości od sytuacji, w jakiej znajdują się polskie grupy narodowościowe lub polskie mniejszości w innych państwach. W dyskusji publicznej wprowadzenie wskazanych ograniczeń tłumaczono zasadą wzajemności w relacjach polsko-niemieckich. Działania te mają bowiem stanowić odpowiedź na politykę prowadzoną przez władze Republiki Federalnej Niemiec w zakresie nauczania języka polskiego na terytorium tegoż państwa. Jakkolwiek zasada wzajemności może znajdować pewne uzasadnienie w obszarze polityki zagranicznej, jednak nie może ona powodować ograniczania praw i wolności obywateli polskich. W celu umożliwienia obywatelom polskim należącym do mniejszości niemieckiej pełnej realizacji prawa do zachowania i rozwoju własnego języka, kluczowe jest zarówno przywrócenie przyjętego dla mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego wymiaru nauczania, tj. 3 godzin tygodniowo nauki języka niemieckiego, jak i zapewnienie odpowiednich środków finansowych przeznaczonych w ramach subwencji oświatowej na uczniów i słuchaczy należących do mniejszości niemieckiej, umożliwiających realizację zadania. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się⁵² do Ministra Edukacji i Nauki z prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionych uwag i podjęcie stosownych działań.

Minister poinformował⁵³, że w resorcie edukacji trwają analizy obowiązujących rozwiązań w poruszonym przez Rzecznika zakresie, zmierzające do kompleksowego uporządkowania kwestii nauczania języków mniejszościowych, etnicznych i języka regionalnego.

⁵⁰ XI.813.18.2021 z 5 stycznia 2022 r.

⁵¹ XI.813.18.2021 z 16 grudnia 2022 r., 20 czerwca 2022 r., 1 marca 2022 r. oraz 5 stycznia 2022 r.

⁵² XI.813.18.2021 z 15 marca 2023 r.

⁵³ Pismo z 12 kwietnia 2023 r.

W związku z powyższą odpowiedzią Rzecznik ponownie wystąpił⁵⁴ do Ministra Edukacji i Nauki z prośbą o informację na temat postępu prac w sprawie przywrócenia 3 godzin nauki języka niemieckiego jako języka mniejszości na zasadzie równości z innymi mniejszościami oraz zwiększenia wartości wag służących naliczaniu subwencji dla uczniów lub słuchaczy należących do mniejszości niemieckiej.

W odpowiedzi⁵⁵ wskazano, że Ministerstwo Edukacji i Nauki nie prowadzi prac zmierzających do przywrócenia stanu nauczania języka niemieckiej mniejszości narodowej obowiązującego przed rokiem szkolnym 2022/2023.

W dniu 29 grudnia 2023 r. MEN przedstawił Rzecznikowi do zaopiniowania projekt rozporządzenia, w którym przewidziano zmianę polegającą na ujednoliceniu od dnia 1 września 2024 r. w stosunku do wszystkich uczniów należących do mniejszości narodowych tygodniowego wymiaru godzin nauki języka mniejszości narodowej w formie dodatkowej nauki tego języka wynoszącego 3 godziny w każdej klasie szkoły podstawowej, liceum ogólnokształcącego, technikum, branżowej szkoły I stopnia i branżowej szkoły II stopnia. Rzecznik nie zgłosił uwag do rozwiązań zawartych w projekcie, jednak podkreślił⁵⁶, że wraz z upływem czasu negatywne skutki wywołane ograniczeniem prawa mniejszości niemieckiej do nauki własnego języka, będą coraz trudniejsze do odwrócenia, dlatego też przywrócenie nauki języka niemieckiego na zasadzie równości powinno zostać wprowadzone już od drugiego semestru roku szkolnego 2023/2024. Ostatecznie pełny wymiar nauczania języka niemieckiego jako języka mniejszości w formie dodatkowej został przywrócony z dniem 1 września 2024 r.

Reasumując, w latach szkolnych 2022/2023 i 2023/2024 utrzymywane były uregulowania prawne, które nie spełniały standardów konstytucyjnych i były sprzeczne z międzynarodowymi zobowiązaniami RP dotyczącymi równego traktowania i ochrony tożsamości językowej i kulturowej mniejszości. Skutki tych dyskryminujących rozwiązań prawno-organizacyjnych dotknęły przede wszystkim polskich obywateli należących do mniejszości niemieckiej. Należy też zaznaczyć, że w zaistniałej sytuacji część jednostek samorządowych zdecydowała o zwiększeniu finansowania zadań edukacyjnych z własnych środków budżetowych, dążąc do zachowania standardu nauczania określonego dla mniejszości – a więc zasadniczo, kosztem innych zadań realizowanych na rzecz społeczności lokalnych. Rzecznik z

⁵⁴ XI.813.18.2021 z 6 lipca 2023 r.

⁵⁵ Pismo z 27 lipca 2023 r.

⁵⁶ XI.813.18.2021 z 15 stycznia 2024 r.

zadowoleniem przyjął przywrócenie jednolitych zasad organizacji dodatkowej nauki języków mniejszości.

4.2 Szkolnictwo mniejszości

Innym zagadnieniem badanym przez Rzecznika, związanym z realizacją przez państwo obowiązków w zakresie utrzymania i rozwoju kultury, języka oraz tożsamości grup mniejszościowych, jest organizacja nauki języka mniejszości w szkołach publicznych, w których wszyscy uczniowie mają być objęci obowiązkową nauką tego języka.

Do Rzecznika wpłynęły wnioski zawierające sprzeczne postulaty dotyczące edukacji w takich placówkach. Pierwszy dotyczył podjęcia działań na rzecz właściwego zabezpieczenia prawa mniejszości oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym do nauki własnego języka w odrębnych szkołach. Drugi wniosek stanowił prośbę o interwencję w związku z negatywnymi konsekwencjami rezygnacji ucznia z nauki języka mniejszości w takiej szkole, w tym jego nieklasyfikowaniem z przedmiotu obejmującego naukę tego języka.

Rzecznik na kanwie prowadzonego postępowania wyjaśniającego postanowił przedstawić⁵⁷ Ministrze Edukacji uwagi do aktualnych uregulowań prawnych dotyczących organizacji szkolnictwa mniejszości. Rzecznik zauważył, że konieczne jest doprecyzowanie procedury składania wniosku o objęcie nauką języka mniejszości, o której mowa w art. 13 ust. 2 ustawy o systemie oświaty⁵⁸, zwłaszcza w kontekście szkół, w których zgodnie ze statutem każdy uczeń i uczennica są objęci nauką języka mniejszości. Rzecznik zwrócił także uwagę na to, że rozporządzenie z dnia 18 sierpnia 2017 r.⁵⁹ przewiduje możliwość rezygnacji z nauki języka mniejszości lub języka regionalnego, przy jednoczesnym braku określenia skutków wywoływanych złożeniem takiego oświadczenia, co rodzi problemy dla szkół publicznych, w których nauka języka mniejszości prowadzona jest we wszystkich oddziałach i objęty jest nią każdy uczeń i każda uczennica. Wątpliwości Rzecznika budzi również zgodność treści upoważnienia ustawowego do wydania rozporządzenia zawartego w art. 13 ust. 3 ustawy o systemie

⁵⁷ XI.816.7.2023 z 2 września 2024 r.

⁵⁸ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2024 r. poz. 750 ze zm.).

⁵⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 2737 ze zm.).

oświaty z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP, ponieważ upoważnienie to nie zawiera wytycznych dotyczących treści rozporządzenia.

Zagadnienia podniesione w wystąpieniu pozostają w obszarze zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich. Rzecznik oczekuje na merytoryczne stanowisko Ministerstwa Edukacji Narodowej w tej sprawie oraz wyniki prac realizowanych w ramach Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych. Możliwe kierunki zmian obowiązujących regulacji dotyczących edukacji mniejszości były omawiane podczas spotkania⁶⁰ Rzecznika Praw Obywatelskich z Sekretarzem Stanu w Ministerstwie Edukacji, które odbyło się w dniu 11 grudnia 2024 r.

4.3 Dostęp do podręczników do nauki języków mniejszościowych

Rzecznik Praw Obywatelskich monitoruje również działania władz publicznych mające na celu zapewnienie nauczania języków mniejszości narodowych i etnicznych oraz historii, geografii i kultury tych społeczności. Jedną z kluczowych gwarancji realizacji prawa do nauki własnego języka i historii jest zapewnienie mniejszościom dostępu do podręczników oraz materiałów edukacyjnych dostosowanych do aktualnej podstawy programowej.

W 2023 r. do Rzecznika wpłynął wniosek Towarzystwa Słowaków w Polsce w sprawie ich wniosku o dofinansowanie przez Ministerstwo Edukacji i Nauki wydania książek pomocniczych oraz zakupu podręczników dla słowackiej mniejszości narodowej. W ramach prowadzonego postępowania wyjaśniającego Rzecznik skierował pismo⁶¹ do Ministerstwa Edukacji i Nauki z prośbą o udzielenie informacji na temat sposobu rozpatrzenia wniosku o zakup i wydanie podręczników i książek pomocniczych dla mniejszości słowackiej. Poproszono również o wskazanie działań podejmowanych przez resort w związku z poważnymi brakami w zaopatrzeniu w podręczniki do nauki języka słowackiego. Z przekazanych przez Ministerstwo wyjaśnień wynikało, że po spełnieniu wymagań formalnych wnioski o dofinansowanie książki pomocniczej został poddany procedowaniu przez Departament Kształcenia Ogólnego i Podstaw Programowych. MEiN poinformowało również, że w latach 2010–2022 pozytywnie rozpatrzyło wszystkie wnioski o dofinansowanie złożone przez Zarząd Główny

⁶⁰ Zob. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-spotkanie-katarzyna-lubnauer-men#:~:text=11%20grudnia%202024%20r.,Departamentu%20Kszta%C5%82cenia%20Og%C3%B3lnego%20Tomasz%20G%C5%82owacki>. [dostęp 18.02.2025 r.].

⁶¹ XI.816.33.2023 z 21 września 2023 r.

Towarzystwa Słowaków w Polsce, wnioski te obejmowały trzy książki pomocnicze przeznaczone do edukacji wczesnoszkolnej.

Mając na uwadze uzyskane informacje dotyczące sytuacji mniejszości słowackiej oraz zgłaszane od lat poważne braki w zaopatrzeniu w podręczniki dla mniejszości ukraińskiej, Rzecznik skierował⁶² do Ministra Edukacji pismo z prośbą o przedstawienie podejmowanych i planowanych działań resortu na rzecz zapewnienia uczniom należącym do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym dostępu do podręczników i innych materiałów edukacyjnych. Sprawa zapewnienia dostępu do podręczników dla mniejszości pozostaje w obszarze zainteresowań Rzecznika Praw Obywatelskich.

5. Prawo do reprezentacji parlamentarnej

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił⁶³ udział w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym (sygn. akt K 26/24) w sprawie z wniosku grupy posłów, którzy zaskarżyli brak tzw. klauzuli zaporowej dla komitetów wyborczych mniejszości narodowych w wyborach do Sejmu RP.

Wniosek dotyczy zbadania zgodności art. 197 § 1 Kodeksu wyborczego⁶⁴ z art. 32 ust. 1 i 2 w związku z art. 62 ust. 1 Konstytucji RP oraz z art. 96 ust. 2 Konstytucji RP. Przepis ten umożliwia komitetom wyborczym, utworzonym przez wyborców zrzeszonych w zarejestrowanych organizacjach mniejszości narodowych, udział w podziale mandatów bez konieczności przekroczenia progu 5% ważnych głosów oddanych w skali kraju. Rzecznik wniósł o stwierdzenie, że art. 197 § 1 Kodeksu wyborczego jest zgodny z art. 32 ust. 1 i 2 w związku z art. 62 ust. 1 Konstytucji RP oraz z art. 96 ust. 2 Konstytucji RP.

Uzasadnienie stanowiska Rzecznika zostanie przedłożone Trybunałowi w późniejszym terminie.

6. Umorzenie śledztwa w sprawie decyzji o przesiedleniu w 1947 roku, w ramach akcji „Wisła”, mieszkańców południowo-wschodniej Polski

Rzecznik Praw Obywatelskich prowadzi postępowanie wyjaśniające w sprawie dotyczącej wydania przez Prokuratora Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni

⁶² XI.816.3.2015 z 27 lutego 2025 r.

⁶³ VII.602.100.2024 z 13 grudnia 2024 r.

⁶⁴ Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2408 ze zm.).

przeciwko Narodowi Polskiemu w Rzeszowie postanowienia z dnia 24 listopada 2023 r. o umorzeniu śledztwa w sprawie decyzji o przesiedleniu w 1947 roku, w ramach akcji „Wisła”, mieszkańców południowo-wschodniej Polski⁶⁵.

Zważywszy na uchylenie przez Sąd Okręgowy w Warszawie, w dniu 17 lipca 2024 r., wskazanego postanowienia o umorzeniu śledztwa Rzecznik, biorąc pod uwagę zakres ustawowych kompetencji, które nie przewidują udziału w trwającym postępowaniu, monitoruje bieg sprawy.

III. Interwencje Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawach przestępstw motywowanych nienawiścią na tle narodowościowym, etnicznym lub wyznaniowym

1. Działania na rzecz skutecznego zwalczania przestępczości motywowanej uprzedzeniami

Rzecznik nieustannie wskazuje na potrzebę zapewnienia skutecznej reakcji państwa na mowę nienawiści i przestępstwa motywowane uprzedzeniami⁶⁶. Aktualnym wyzwaniem pozostaje zapewnienie skuteczności ścigania przestępstw z nienawiści. Bardzo duże znaczenie, biorąc pod uwagę niską zgłaszalność przestępstw motywowanych nienawiścią, ma budowanie zaufania do organów ścigania, które powinny prezentować zdecydowaną postawę wobec przestępstw z nienawiści. Istotne jest wielopłaszczyznowe działanie organów państwa i świadomość społeczna, że wszelkiego rodzaju przejawy nienawistnych postaw spotkają się z odpowiednią reakcją.

Rzecznik dostrzega dużą rolę organizacji pozarządowych w budowaniu świadomości społecznej na temat przestępstw z nienawiści i ich wpływu na społeczeństwo i porządek publiczny. Odpowiednio przygotowane i profesjonalnie przeprowadzone kampanie informacyjne, szkolenia i warsztaty mogą odwrócić zjawisko zmniejszania się wrażliwości społecznej na negatywne treści obecne w przestrzeni publicznej. Szczególnie ważne są kampanie edukacyjne przeciwdziałające dezinformacji, stereotypizacji i stygmatyzacji grup mniejszościowych. Rzecznik podkreśla również znaczenie szkoleń adresowanych do policjantów, prokuratorów i sędziów oraz adwokatów i radców prawnych.

⁶⁵ II.519.1463.2023.

⁶⁶ Zob. np. komunikat o wystąpieniu RPO 1 grudnia 2023 r.: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-konferencja-hejt-gorzow> [dostęp: 28.02.2025].

Dla oceny rozpowszechniania się zachowań i postaw motywowanych uprzedzeniami oraz skutecznego przeciwdziałania temu zjawisku zasadnicze znaczenie dla Rzecznika mają wiarygodne dane dotyczące przestępstw z nienawiści. W 2023 r. Rzecznik wystąpił do Prokuratora Krajowego o przekazanie wyciągu ze sprawozdań dotyczących spraw o przestępstwa popełnione z pobudek rasistowskich, antysemickich lub ksenofobicznych, prowadzonych w jednostkach prokuratury w 2021 i 2022 roku⁶⁷. Z udostępnionych danych statystycznych wynika, że zdecydowana większość prowadzonych postępowań dotyczyła czynów popełnionych z wykorzystaniem internetu. Rzecznik dostrzega konieczność podjęcia działań w kierunku stworzenia skutecznych narzędzi służących ograniczeniu zjawiska mowy nienawiści w internecie, czyli pojawiających się w sieci internetowej wypowiedzi propagujących ideologie rasistowskie, faszyzm lub inne ideologie totalitarne oraz nawołujących do nienawiści lub znieważających poszczególne osoby lub grupy osób ze względu na cechy chronione.

W 2024 r. Rzecznik wystąpił do Komendanta Głównego Policji⁶⁸ z prośbą o udostępnienie informacji na temat podjętych działań związanych ze zwalczaniem przestępstw z nienawiści w latach 2022, 2023 i 2024, wraz ze wskazaniem m.in. liczby przestępstw stwierdzonych z art. 119 § 1 k.k., art. 256 k.k. oraz art. 257 k.k. i liczby wszczętych oraz zakończonych postępowań dotyczących tych czynów. Rzecznik poprosił ponadto o wyjaśnienie, czy w danych o przestępstwach z nienawiści gromadzonych przez Policję uwzględniany jest motyw działania sprawców, a także o udzielenie informacji na temat przeprowadzanych szkoleń dotyczących identyfikowania i zwalczania przestępczości motywowanej uprzedzeniami adresowanych do funkcjonariuszy Policji oraz wykorzystywanych podczas szkoleń i codziennej pracy Policji podręczników lub opracowań dotyczących tematyki antydyskryminacyjnej.

Jak wskazano w odpowiedzi⁶⁹, liczba stwierdzonych przestępstw z nienawiści wynosiła 924 w 2022 r., 768 w 2023 r. oraz 645 w okresie od stycznia do listopada 2024 r. W latach 2023 i 2024 odnotowano łącznie cztery przestępstwa popełnione w sieci Internet. Poinformowano o realizacji szkoleń antydyskryminacyjnych dla funkcjonariuszy, prowadzonych we współpracy z Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN i kontynuowanych na podstawie porozumienia z 2023 r., a także o corocznych seminariach dotyczących przestępstw z nienawiści organizowanych przez Biuro

⁶⁷ XI.518.50.2017 z 4 2023 r. i z 20 października 2023 r.

⁶⁸ XI.518.50.2017 z 4 grudnia 2024 r.

⁶⁹ Pismo KGP z 21 grudnia 2024 r.

Prewencji KGP. Zaznaczono, że informacje o przestępstwach z nienawiści są rejestrowane w Krajowym Systemie Informacyjnym Policji, w którym nie zawsze uwzględniana jest wartość modus operandi, oraz że od 2022 r. dane te są gromadzone także w Elektronicznym Rejestrze Czynności Dochodzeniowo-Śledczych (ERCDS), w którym uwzględnia się motywacje popełnienia przestępstw.

2. Przestępczość motywowana uprzedzeniami – sprawy podjęte przez RPO

Rzecznik corocznie podejmuje z urzędu sprawy o charakterze antysemickim, takie jak np. zdewastowanie zabytkowego żydowskiego cmentarza w Zabrze⁷⁰, antysemickie napisy oraz symbole na pomnikach w Legnicy⁷¹, antysemicki transparent na demonstracji w Warszawie⁷² czy antysemickie treści publikowane w Internecie⁷³.

Rzecznik potępił także zachowanie posła, który w dniu 12 grudnia 2023 r. zakłócił odbywającą się w budynku Sejmu uroczystość poświęconą żydowskiemu świętu Chanuki⁷⁴. W oświadczeniu podkreślono, że niedopuszczalne jest wprowadzanie do sfery publicznej antysemityzmu i innych postaw motywowanych uprzedzeniami, a nienawiść motywowana uprzedzeniami jest jednym z najpoważniejszych współczesnych zagrożeń dla praw człowieka i powinna się spotykać ze zdecydowaną reakcją władz publicznych.

W 2023 r. Rzecznik odnotował przykłady nienawiści wobec członków społeczności romskiej. Rzecznik podjął postępowanie wyjaśniające w sprawie opublikowanych na portalu Facebook materiałów wymierzonych w społeczność romską, mogących nawoływać do nienawiści na tle różnic etnicznych⁷⁵. W 2023 r. Rzecznik Praw Obywatelskich podjął postępowanie wyjaśniające w związku z przesłaną do niego prośbą o monitorowanie prowadzonych przez Prokuraturę Rejonową w Opolu postępowań wyjaśniających w sprawach dotyczących stosowania groźby bezprawnej wobec grupy osób z powodu ich niemieckiej przynależności narodowej⁷⁶.

⁷⁰ XI.518.16.2023.

⁷¹ XI.518.10.2023.

⁷² XI.518.31.2023.

⁷³ XI.518.8.2024, XI.518.32.2024.

⁷⁴ Zob. oświadczenie RPO z dnia 13 grudnia 2023 r., <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-oswiadczenie-poselbraun> [dostęp: 18.02.2025 r.].

⁷⁵ XI.518.15.2023.

⁷⁶ XI.518.1.2023.

W 2024 r. Rzecznik z urzędu podejmował postępowania wyjaśniające w sprawie wydarzeń, podczas których publicznie prezentowano hasła lub symbole nawołujące do nienawiści. Rzecznik wystąpił do Prezydenta Miasta Poznania⁷⁷ w sprawie zgromadzeń, do których doszło w sierpniu 2024 r. w Poznaniu, w czasie których propagowano nienawistne treści, a także wizyty w Urzędzie Miasta Poznania mężczyzn, którzy prezentowali m.in. symbole kojarzone z nazizmem. Rzecznik poprosił o wyjaśnienia dotyczące działań podejmowanych w celu przeciwdziałania rozpowszechnianiu zakazanych treści i zachowań w przestrzeni publicznej oraz przeprowadzanych szkoleń z zakresu równego traktowania. Z prośbą o udzielenie wyjaśnień na temat czynności podjętych w powyższych sprawach Rzecznik zwrócił się także do Komendanta Miejskiego Policji w Poznaniu oraz Prokuratora Okręgowego w Poznaniu. W odpowiedzi Rzecznik został poinformowany o dochodzeniach wszczętych w związku z ww. wydarzeniami, a także o aktualnych działaniach mających wspierać równość, różnorodność i postawy tolerancyjne oraz planowanych dodatkowych szkoleniach dla strażników Straży Miejskiej Miasta Poznania.

Po doniesieniach medialnych o organizowaniu w różnych miejscowościach na terenie Polski tzw. patroli obywatelskich, podczas których uczestnicy podnosili ksenofobiczne hasła lub udawali się w miejsca, gdzie mieszkają lub pracują cudzoziemcy, Rzecznik wystąpił do Komendanta Głównego Policji⁷⁸. Rzecznik zauważył, że opisywane w mediach zachowania uczestników „patroli” mogą wywoływać w społeczeństwie poczucie zagrożenia, a retoryka towarzysząca przemarszom, wyrażająca niechęć i wrogość wobec cudzoziemców, może potęgować uprzedzenia i doprowadzić do aktów przemocy wobec konkretnych grup i osób.

Rzecznik podjął również postępowania wyjaśniające w sprawie obecności małoletnich na wydarzeniu, które odbyło się na Polach Grunwaldu, gdzie nawoływano do przemocy i nienawiści na tle narodowościowym⁷⁹, a także prezentowania utworów o charakterze rasistowskim, antysemickim i homofobicznym podczas koncertu w Lublinie⁸⁰. Rzecznik niezmiennie podkreśla, że prezentowanie w sferze publicznej postaw motywowanych uprzedzeniami jest niedopuszczalne i powinno spotkać się ze stanowczą reakcją organów ścigania.

⁷⁷ XI.518.20.2024 z 5 września 2024 r.

⁷⁸ XI.518.27.2024.

⁷⁹ XI.518.22.2024.

⁸⁰ XI.518.39.2024.

3. Przeciwdziałanie utrwalaniu szkodliwych stereotypów dotyczących mniejszości narodowych i etnicznych

W związku ze skargą dotyczącą sprzedawanych na jarmarku w Krakowie figurek przedstawiających mężczyzn z nienaturalnie dużym nosem, ubranych w żydowski strój modlitewny i trzymających monetę lub sakiewkę z pieniędzmi Rzecznik Praw Obywatelskich w 2023 r. zwrócił⁸¹ się do Prezydenta Miasta Krakowa. Rzecznik podkreślił, że łączenie wizerunku ortodoksyjnego Żyda z cechami nadanymi figurkom, takimi jak groteskowo duży nos czy pieniądze, stanowi powielanie szkodliwych stereotypów antysemitycznych i poprosił o wskazanie działań podejmowanych przez urząd miasta w związku z tym problemem.

W odpowiedzi poinformowano, że Miasto Kraków w umowach ze sprzedawcami ulicznymi oraz właścicielami sklepów z pamiątkami wynajmującymi lokale komunalne wprowadziło stosowne zapisy jednoznacznie zakazujące sprzedaży figurek antysemitycznych. Władze miasta zdają sobie sprawę, że pomimo ciągłych starań mających na celu wyeliminowanie sprzedaży figurek antysemitycznych, w sklepach z pamiątkami lub na wybranych stoiskach na tradycyjnych targach i jarmarkach ulicznych nadal mogą znajdować się produkty niezgodne z obowiązującymi przepisami. W związku z powyższym wystosowano zapytanie do organizatorów wydarzeń kulturalnych i targowych w centrum Krakowa z przypomnieniem stanowiska Miasta i obowiązujących przepisów oraz wezwaniem do systematycznej kontroli stoisk.

Do Rzecznika wpłynęła skarga dotycząca obraźliwych sformułowań zawartych w opublikowanym na portalu Facebook wpisie Prezydenta Miasta Puław, w którym posługuje się określeniem „romski uzurpator”. Rzecznik Praw Obywatelskich skierował⁸² do Prezydenta pismo, zwracając uwagę na to, że powielanie negatywnych stereotypów o Romach pogłębia problem ich dyskryminacji. Rzecznik podkreślił, że wypowiedź łącząca przynależność do mniejszości romskiej z „uzurpacją” i „bezpodstawnym ubieganiem się o wsparcie państwa”, utrwała negatywne stereotypy i przyczynia się do marginalizacji tej społeczności. Mając na uwadze potrzebę wzmacniania dialogu międzykulturowego w Puławach, Rzecznik poprosił o informacje

⁸¹ XI.518.22.2023 z 13 września 2023 r.

⁸² XI.518.18.2024 z 26 października 2024 r.

na temat działań planowanych lub realizowanych na rzecz integracji mniejszości romskiej z lokalną społecznością. Rzecznik nadal oczekuje na odpowiedź w sprawie.

IV. Wybrane spotkania eksperckie i debaty z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawach dotyczących praw mniejszości narodowych i etnicznych

1. Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z członkami Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych

W dniu 3 listopada 2023 r. w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich odbyło się spotkanie z członkami Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych⁸³, reprezentującymi mniejszości. Głównym tematem spotkania były bieżące zagadnienia związane ze skutecznością ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym na terytorium Polski.

Na spotkaniu zostały poruszone najbardziej palące kwestie dotyczące praw mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce, m.in. sytuacja społeczności romskiej na tzw. osiedlach romskich w Małopolsce, a także ograniczenie dostępu mniejszości niemieckiej w Polsce do nauki języka mniejszości. Członkowie Komisji zwrócili uwagę Rzecznika również na problemy związane z finansowaniem organizacji mniejszościowych oraz z reprezentacją mniejszości w życiu społeczno-politycznym państwa.

2. Spotkanie z przedstawicielami Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (ODHIR/OBWE)

Spotkanie odbyło się w dniu 19 czerwca 2024 r. w Biurze RPO. Podczas spotkania skoncentrowano się na omówieniu trudnych warunków socjalno-bytowych panujących na osiedlach romskich w Małopolsce. W rozmowie podkreślono, że poprawa sytuacji mieszkańców osiedli romskich wymaga wzmożonej współpracy administracji centralnej z samorządową oraz mieszkańcami osiedli w celu

⁸³ Zob. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-spotkanie-komisja-wspolna-rzad-mniejszosci-narodowe-etniczne> [dostęp 19.02.2025 r.].

opracowania wielopłaszczyznowej strategii nakierowanej na rewitalizację osiedli i skuteczne włączenie lokalnej mniejszości romskiej do życia społecznego.

Poruszono także temat trudnego położenia uchodźców z Ukrainy pochodzenia romskiego, którzy są szczególnie narażeni na dyskryminację i marginalizację społeczną. Wykluczenie skutkuje ograniczeniem ich dostępu do edukacji, rynku pracy, czy pomocy otrzymywanej w punktach recepcyjnych i zakwaterowania.

3. Ogólnopolska Konferencja Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania pt. „O mniejszościach narodowych i etnicznych w Polsce”

Przedstawicielka Biura RPO wzięła udział w Ogólnopolskiej Konferencji Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania pt. „O mniejszościach narodowych i etnicznych w Polsce”, która odbyła się 1 grudnia 2023 r. w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej.

Jej wystąpienie poświęcone było najważniejszym obszarom problemowym identyfikowanym w sprawach prowadzonych przez Rzecznika Praw Obywatelskich. Skupiono się na zagadnieniach związanych z edukacją mniejszości, w tym ograniczonym dostępem mniejszości niemieckiej do nauki własnego języka oraz trudnej sytuacji mniejszości romskiej zamieszkującej osiedla w Małopolsce.

4. Konferencja pracowników pomocy społecznej poświęcona pracy ze społecznością romską

Główny Koordynator ds. Współpracy Strategicznej uczestniczył w konferencji pracowników socjalnych na temat pracy ze społecznością romską, która odbyła się w dniach 7 i 8 września 2023 roku⁸⁴.

Podczas wydarzenia zaprezentowano stanowisko Rzecznika w sprawie tzw. osiedli romskich w Małopolsce oraz wskazano na potencjalne drogi wyjścia z trwającego dekadę impasu związanego z ich istnieniem i pogarszającymi się warunkami życia na nich. W tym kontekście, Główny Koordynator przypomniał o konieczności opracowania holistycznego planu rewitalizacji tych osiedli, przy odpowiednim wsparciu lokalnych samorządów przez administrację centralną. Przedstawiciel Rzecznika podkreślił też konieczność zwalczania negatywnych stereotypów

⁸⁴ Zob. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/brpo-konferencja-limanowa-pomoc-spoeczna-romowie> [dostęp 13.02.2025 r.].

dotyczących społeczności romskiej, które dla wielu Romów stanowią barierę uniemożliwiającą integrację ze społecznością większością.